

Utjecaj kvalitete obiteljskih odnosa i stilova roditeljstva na probleme u ponašanju adolescenata

Lovrić, Zrinka

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:312250>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Diplomski studij Engleskog jezika i književnosti i Pedagogije

Zrinka Lovrić

**Utjecaj kvalitete obiteljskih odnosa i stilova roditeljstva na
probleme u ponašanju adolescenata**

Diplomski rad

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Goran Livazović

Osijek, 2021.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za pedagogiju
Diplomski studij Engleskog jezika i književnosti i Pedagogije

Zrinka Lovrić

**Utjecaj kvalitete obiteljskih odnosa i stilova roditeljstva na
probleme u ponašanju adolescenata**

Diplomski rad

Znanstveno područje društvene znanosti, znanstveno polje pedagogija, znanstvena
grana socijalna pedagogija

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Goran Livazović

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 8. veljače 2021.

Zrinka Lovrić, 012222198
ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Obitelj je prva djetetova formativna zajednica te djelovanje obitelji na dijete utječe na njegove vrijednosti i model ponašanja. Obiteljski odnosi se mijenjaju te tijekom adolescencije imaju značajan utjecaj na razvoj adolescenta. Obitelj može biti i zaštitni čimbenik, ali i rizični čimbenik za nastanak problema u ponašanju. Kako bi se shvatio odnos i utjecaj roditelja na rizična ponašanja adolescenata, moraju se sagledati njihovi roditeljski stilovi. Cilj istraživanja bio je utvrditi razlike u rizičnim ponašanjima adolescenata s obzirom na sociodemografska obilježja, razlika između stilova roditeljstva s obzirom na sociodemografske podatke adolescenata te utvrditi povezanost demokratskog stila roditeljstva kao zaštitnog čimbenika na rizična ponašanja adolescenata. Istraživanje je provedeno u Tehničkoj školi Ruđera Boškovića u Vinkovcima na uzorku od 160 učenika u dobi od 15 do 18 godina. Podatci su se prikupili upitnikom od 39 pitanja podijeljenih na 3 dijela: sociodemografski podaci, roditeljski stilovi i rizična ponašanja. Istraživanje je utvrdilo statistički značajne razlike između permisivnog stila i spola, pri čemu mladići češće izjašnjavaju permisivni stil od djevojaka. Također, utvrđena je statistički značajna razlika između stilova roditeljstva, odnosno demokratskog stila i radnog statusa oca. Korelacijskom analizom utvrđena je povezanost između rizičnih stilova ponašanja i autoritarnog stila roditeljstva te između demokratskog stila roditeljstva te autoritarnog stila, indiferentnog i permisivnog roditeljstva utvrđena je povezanost. Nadalje, u istraživanju utvrđena je povezanost između autoritarnog stila roditeljstva i indiferentnog stila roditeljstva te povezanost utvrđena je između indiferentnog stila roditeljstva i permisivnog stila roditeljstva. Provedeno istraživanje i teorijska analiza trebali bi pedagoškoj praksi ukazati na važnost stila roditeljstva na adolescente i njihovo rizično ponašanje, kako bi se moglo prevenirati rizična ponašanja te uvesti programe jačanja obitelji kojim će roditelje poučiti vještinama upravljanja obitelji kako bi se smanjili rizična ponašanja adolescenta.

Ključne riječi: *adolescencija, obitelj, roditeljski stilovi, rizično ponašanje*

SADRŽAJ

I. UVOD.....	6
II. TEORIJSKA ANALIZA	7
2.1. Pojmovna određenja obitelji.....	7
2.1.1. Važnost kvalitete obiteljskih odnosa	8
2.1.2. Utjecaj obiteljskih odnosa adolescente.....	10
2.2. Roditeljstvo i obitelj.....	12
2.2.1. Roditeljski stilovi odgoja.....	13
2.3. Adolescencija kao životno razdoblje.....	15
2.3.1. Problemi u ponašanju adolescenata.....	16
2.4. Maloljetnička delinkvencija	18
2.4.1. Obitelj kao rizični čimbenik maloljetnih delinkvenata.....	20
III. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA	22
3.1. Cilj i problem istraživanja	22
3.2. Hipoteze istraživanja	23
3.3. Uzorak	23
3.4. Instrument.....	23
3.5. Postupak.....	24
IV. REZULTATI.....	24
4.1. Sociodemografski podatci	24
4.2. Rezultati t-testa za nezavisne uzorke	27
4.2.1. Rezultati t-testa s obzirom na sociodemografska obilježja ispitanika.....	27
4.3. Rezultati korelacijske analize.....	29
V. RASPRAVA.....	30
VI. ZAKLJUČAK	35
VII. POPIS LITERATURE.....	36
VIII. PRILOZI	42

I. UVOD

Iz pedagojske perspektive, obitelj je temeljna životna zajednica koja oblikuje pojedinca, u kojoj se pojedinac socijalizira i razvija. Članovi obitelji međusobno su povezani te tako utječu na razvoj svakog pojedinca, a prvenstveno djece. U svijetu koji se konstantno mijenja, sve više se dovode u pitanje definicije obitelji i roditeljstva te što one zapravo znače. Obitelj gubi svoju tradicionalnu strukturu te zbog razvoda braka, smrti, posvojenja ili drugih razloga, obitelj poprima različite strukture i oblike. Bez obzira, na mijenjanje standardne strukture obitelj, funkcija obitelj je i dalje ista, a to je odgoj djece. Od roditelja, u današnje vrijeme, očekuje se kognitivno, fizičko, socijalno, emocionalno, duhovno, obrazovno i moralno vođenje u razvoju djeteta. Postoje različiti stilovi roditeljstva te svaki od njih na drugačiji način utječe na razvoj ličnosti djeteta. Upravo različiti stilovi roditeljstva te obiteljski odnosi utječu na ponašanje i razvoj djeteta. Adolescencija je osjetljivo razdoblje pojedinca u kojemu se formira ličnost te veća je izloženost brojnim rizičnim ponašanjima. Kako je izloženost rizicima veća, tako se često u adolescenciji počinju manifestirati i poremećaji u ponašanju. Također, obiteljski odnosi se mijenjaju i adolescenti, u svom razvoju, očekuju podršku roditelja, ali ujedno traže slobodu te tu često dolazi do konflikata, što je mogući rizični čimbenik za adolescente te pojačava se vjerojatnost poremećaja u ponašanju. Jedan od oblika poremećaja u ponašanju je delinkvencija te može se primjetiti kako je mladenačka delinkvencija porastu te sve češće ispunjava novinske stupce. Često se navodi obitelj kao čimbenik razvoja delinkventnih ponašanja, odnosno struktura obitelji te društveno-ekonomski status obitelji iz kojih maloljetni delinkvent dolazi. No, u obzir treba uzeti kvalitetu obiteljskih odnosa jer struktura i društveno-ekonomski status obitelji nam ne govori koliko su kvalitetni, odnosno nekvalitetni odnosi u obitelji. Također, roditeljski stil je čimbenik koji se često zanemaruje, a upravo on govori koliko su roditelji uključeni u život adolescenta, odnosno kolika je roditeljska kontrola i toplina. Upravo je pedagogija, odnosno socijalna pedagogija, znanost koja proučava različite utjecaje na socijalni i individualni razvoj pojedinca te ima dužnost sustavno pedagoški pomagati pojedincima s problemima u ponašanju pojednice koji imaju probleme u ponašanju te prevenirati razvijanje novih. Upravo, pedagoški djelatnici imaju zadatak sagledati rizične čimbenike, poput obitelji, odnosno kvalitete obiteljskih odnosa i roditeljske stilove, kako bi mogli pravovremeno prevenirati i pobrinuti se za pojednice čije ponašanje treba promijeniti.

II. TEORIJSKA ANALIZA

2.1. Pojmovna određenja obitelji

S pedagoškog gledišta obitelj je primarni formativni činitelj i temeljna odgojno-socijalna zajednica, prema Previšić (2003). Kako god obitelj izgledala, ona ostaje „mjesto i vrijeme“ rađanja, odrastanja i življenja u kojemu odgoj uvijek i trajno ima nezamjenjivu ulogu, dodaje Previšić (2003). Antropološko stajalište jest da je obitelj skupina sastavljena od žene, njezine djece i barem jednog muškarca vezanog brakom ili krvnim srodstvom (Haviland, 2004). Sa sociološke perspektive, obitelj se definira kao osnovna i univerzalna jedinica društvene organizacije, zajednica osoba koje žive zajedno, srodnički su povezane, ekonomski surađuju, stvaraju potomstvo te je zadužena za socijalizaciju, prema Petani (2007). No, Gillespie (2010) navodi da obitelj kao takva ne postoji jer su obiteljski oblici toliko raznovrsni i fluidni u suvremenom društvu. Lacković-Grgin (2006) dodaje kako suvremene obitelji više nemaju tradicionalni oblik, niti linearni razvoj u smislu da život obitelji počinje brak, nastavlja se rađanjem djece, njihovim odrastanjem i na kraju njihovih odlaskom iz roditeljskog doma te mnoge obitelji se kao sustavi raspadaju i mijenjaju. „Obitelj je, dakle, primarni faktor socijalizacije. U obitelji, u kojoj njezini članovi žive zajedno dugi niz godina, razvijaju se snažni emocionalni odnosi koji nužno ne moraju biti pozitivni“ (Lacković-Grgin, 2006, 105). Ključne funkcije obitelji smatraju se: reprodukcija vrste, normalno zadovoljenje spolnog nagona, zadovoljenje ekonomsko-kulturnih i etičkih obaveza među supružnicima, prema djeci i među braćom i sestrama, prema Lacković-Grgin (2006). Kroz povijest mijenjali su se oblici funkcija, pod utjecajem ekonomije i društva te novih znanstvenih spoznaja. Prema funkcionalističkoj perspektivi, glavna funkcija obitelji je primarna socijalizacija i stabilizacija ličnosti odraslih osoba, prema Haralambos i Holborn (2002). Također, smatra se da je ta funkcija ne odvojiva od obitelji te da obitelji bi trebala smanjivati stres članova obitelji i smanjivati pritisak društva koji može destabilizirati ličnost, navode Haralambos i Holborn (2002). Suprotno tomu, Cox (1990, prema Zloković i Čekolj, 2018) smatra da obitelj ima rekreacijsku i terapijsku funkciju te da je važno da obitelji zajedno rješavaju probleme. Nadalje, struktura obitelji je izrazito važna u određenju obitelji.

Prema Zloković i Čekolj (2018) struktura obitelji podrazumijeva članove obitelji i njihove međusobne odnose. Također, obitelj u suvremenom društvu postaje sve više kompleksna te okarakterizuje je pluralitet te zbog toga je teško napraviti klasifikaciju obiteljskih struktura. Čudina-Obradović i Obradović (2006) navode svoju klasifikaciju struktura obitelji: dvoroditeljske obitelji s dva biološka roditelja, dvoroditeljske obitelji s dva adoptivna roditelja, jednoroditeljske obitelji s podjednakom podjelom roditeljstva oca i majke, jednoroditeljske obitelji s majkom kao glavom obitelji bez poznatog oca, jednoroditeljske obitelji s majkom kao glavom obitelji uz kontakte s ocem, jednoroditeljske obitelji s ocem kao glavom obitelji, dvoroditeljske obitelji s majkom i poočimom, dvoroditeljske obitelji s ocem i pomajkom te jednoroditeljske obitelji unutar majčine roditeljske obitelji. Važno je naglasiti kako ova klasifikacija nije ponudila sve tipove obitelji te nisu specificirani spolovi kod adoptivnih roditelja, poput istospolnih zajednica te vanbračnih zajednica. Obiteljska struktura, kao i obiteljske funkcije, mijenjaju se s obzirom na ekonomiju i društvo. Demuth i Brown (2004) navode kako su obiteljske strukture danas izuzetno raznolike, ne samo zbog visoke stope razvoda i širenja složenih obitelji, već i zbog sve veće stope izvanbračnog rađanja i izvanbračne zajednice. Također, većina djece može očekivati tranzicije između mjesta življenja tijekom djetinjstva, a te tranzicije mogu biti štetne za djecu, prema Demuth i Brown (2004). Juul (2002) potvrđuje raznolikost obitelji te ih opisuje kao „patchwork“ obitelji u kojima postoje tvoja, moja i naša djeca, a razvedeni roditelj koji sa svojom djecom povremeno vrijeme, u psihološkom i egzistencijalnom smislu također čine obitelj.

2.1.1. Važnost kvalitete obiteljskih odnosa

Prema istraživanju američkih adolescenata Newman (1989, prema Lacković-Grgin, 2006) navodi da mladi žele i trebaju roditelje koji posjeduju sljedeće kvalitete: da su zainteresirani za njih i da im pomažu kad je to potrebno, da ih saslušaju i pokušaju razumjeti, da im pokazuju da ih vole, da ih prihvaćaju takvima kakvi su, da im vjeruju i da od njih očekuju najbolje, da ih tretiraju kao odrasle te da budu sretni, s osjećajem za humor i da stvaraju ozračje sretnog doma, dajući mladima primjer. Također, utvrđeno je da adolescenti provode manje vremena u interakciji s roditeljima u odnosu na ranije razvojno razdoblje, zbog procesa separacija-individualizacija te naglašava se da su tendencije opadanja komunikacije između adolescenata i roditeljima posljedica pretjerane zauzetosti radom suvremenih roditelja, prema Lacković-Grgin, Penezić i Žutelja (2001). Walsh (1982, prema Lacković-Grgin, 2006) odredio je osnovne dimenzije zdravog obiteljskog funkcioniranja te riječ je o osam dimenzija: individualizacija nasuprot „hvatanju u mrežu“, uzajamnost nasuprot izolaciji, fleksibilnost nasuprot rigidnosti, stabilnost nasuprot nestabilnosti, jasne nasuprot iskrivljenim percepcijama, jasne nasuprot konfliktnim ulogama, recipročnost nasuprot sukobljenosti uloga i jasne nasuprot nejasnim generacijskim razlikama. Singer i Mikšaj-Todorović (1993) navode kao među članovima obitelji postoji aktivna, složena i mnogostruka interakcija i međusobna ovisnost te se na osnovi tih interakcija odvija i proces socijalizacije. Članovi obitelji u ostvarenju svojih funkcija i uloga utječu međusobno jedan na drugoga te se tako socijalizacija pokazuje kao proces u kojem, uz pomoć kontrolne funkcije obitelji, dijete prihvaća odgovarajuće predodžbe, uzore i vrijednosti, pa se u njemu izgrađuje i odgovarajuća etička vertikala. Međutim, najčešće u obitelji postoje razni sukobi koji mnogima otežavaju prirodni razvoj, odrastanje i učenje. Čak i najmanje narušena socijalna povezanost „načela zajedničkog življenja“ predstavlja ozbiljne probleme pri pozitivno odgojnom djelovanju obitelji, prema Previšiću (2003). Također, Previšić (2003) navodi kako međusobni odnosi roditelja prema djeci, pomanjkanje odgoja i ljubavi, pa i brige za djecu, odnos ukućana prema ostarjelima, same djece jednih prema drugima i svih članova obitelji međusobno, postaju moralni i praktični modeli ponašanja koji mogu voditi sretnom i zadovoljnom ili nesnosnom životu.

Reid (1996, prema Lacković-Grgin, 2006) ističe da ne postoji skupina kvaliteta koja bi sve obitelji činile sretnim, no obitelji koje su identificirane kao „jake“ imaju neke zajedničke kvalitete, poput

pozitivan brak, roditelji koji dijele poglede u svezi odgoja djece, zajedničko provođenje vremena, učinkovito komuniciranje, fleksibilnost. Klarin i Đerđa (2014) napominju kako kvaliteta obiteljske interakcije je povezana s odnosima koje dijete formira izvan obiteljskog doma, s akademskim uspjehom, agresivnim ponašanjem prema braći, sestrama i vršnjacima, autonomijom te uzimanjem droge. Kvaliteta odnosa s roditeljima povezana je s internaliziranim problemima, navode Reitz, Deković i Meijer (2006), a Van den Akker, Deković i Prinzie (2010) ističu da je kvaliteta obiteljskih odnosa osobito povezana s eksternaliziranim problemima kod adolescenata.

2.1.2. Utjecaj obiteljskih odnosa adolescente

Obiteljski odnosi se tijekom adolescencije se mijenjaju i imaju značajan utjecaj na različita područja razvoja mladih, kao što su razvoj neovisnosti, samopoštovanja te problematičnog ponašanja (Lacković-Grgin, 2006). Također, struktura obitelji, odnosno raspad tradicionalne strukture obitelji, zbog smrti ili razvoda, ima utjecaja na psihološko i socijalno funkcioniranje adolescenata. Iako se odnos roditelja i adolescenta mijenja, to ne znači da adolescenti i dalje ne traže podršku svojih roditelja. Prema Grolnick, Beiswenger i Price (2008), prema teoriji podržavajućega roditeljstva, roditeljsko podupiranje temeljnih psiholoških potreba svoje djece sadrži tri temeljne komponente: roditeljsku uključenost, pružanje strukture i podržavanje djetetove autonomije. Naime, ključnim elementom se smatra podržavanje autonomije, koje se odnosi na aktivno podržavanje djetetovih kapaciteta za samoinicijativu i autonomnost, prema Joussemet i Landry (2008). Rice (1999, prema Lacković-Grgin, 2006) navodi kako tijekom procesa separacija-individualizacija, nailazi se na spoznaje da adolescenti usprkos rastu individualiteta, odnosno razvoju novih ciljeva, interesa i vrijednosti, koji su drukčiji od roditeljskih, adolescenti i dalje se smatraju dijelom obitelji te adolescenti očekuju da roditelji toleriraju njihovu težnju k individualitetu te kako sebe doživljaju dijelom obitelji, očekujući i dalje roditeljsku emocionalnu predanost. Postoji više teorija koje pokušavaju protumačiti dinamiku odnosa adolescenata i roditelja.

U teoriji međuzavisnosti koju Smollar i Youniss (1989, prema Lacković-Grgin, 2006) pojašnjavaju, predložen je model o odrastanju tih odnosa u smislu da roditelji postupno daju sve

više slobode adolescentima te da s vremenom dolazi do porasta uzajamne tolerancije prema individualnim pozitivnim i negativnim osobinama adolescenata i roditelja.

Nadalje, u teoriji privrženosti naglašava se značenje što ga u odnosima adolescenata i roditelja imaju iskustva o njihovim odnosima u ranom djetinjstvu, prema Bowlby (1969, prema Lacković-Grgin, 2006). Također, autor smatra da u vrlo ranoj dobi života dijete razvija unutarnji radni model svojih odnosa s primarnim njegovateljem i da taj model ostaje tijekom cijelog života, dakle i u adolescenciji.

Lacković-Grgin (2006) pojašnjava kako sigurna privrženost pogoduje stvaranju modela u kojima se drugi vide kao osobe kojima se može vjerovati, koje su nam dostupne i u kojima vidimo sebe kao vrijedne ljubavi i pažnje, dok nesigurna privrženost potiče razvoj unutarnjih kognitivnih modela u kojima nam drugi ljudi djeluju prijeteće i neprijateljski, a sebe vidimo kao nevrijedne ljubavi i pažnje. Što znači da adolescenti kod kojih se u djetinjstvu razvila sigurna privrženost mnogo uspješnije funkcionira davanje slobode od strane roditelja, a istovremeno roditelji su spremni pružiti pomoći kad to adolescenti zatrebaju. Havighust (1954, prema Lacković-Grgin, 2006) navodi kako rast nezavisnosti od roditelja izražava se kao ponašajna, emocionalna pa i ekonomska nezavisnost te da je postizanje tih vrsta nezavisnosti razvojni je zadatak u adolescenciji. Lacković-Grgin (2006) ističe kako ponašajna nezavisnost ne razvija se podjednakim intenzitetom u svim područjima života te u uzorcima delinkventnih adolescenata suglasno se nalazi kako oni percipiraju da ih roditelji emocionalno odbacuju. Kad je emocionalna nezavisnost rezultat roditeljskog odbacivanja, ona može biti podjednako nepovoljna za zdravo funkcioniranje adolescenata kao i pretjerana emocionalna zavisnost.

Tasić (1994) navodi kako doživljaj komunikacije s roditeljima djece koja nemaju poremećaj u ponašanju bitno se razlikuje od njezinog doživljaja od strane djece koja iskazuju poremećaje u ponašanju. Doživljaj nedostatnosti komunikacije s roditeljima djece koja iskazuju poremećaje u ponašanju prvenstveno se ogleda u razini otvorenosti komunikacije s ocem i majkom i razini međusobnog podržavanja članova obitelji te razini odbijanja komunikacije od strane roditelja, prema Tasić (1994).

De Los Reyes i Mc O'hannessian (2016) navode da kako adolescenti odrastaju, učestalost konflikata ostaje ista, ali intenzitet konflikata se povećava. Pojačani intenzitet konflikata, adolescentu donosi povećani rizik za loše psihosocijalne ishode, poput delinkvencije.

Obitelj može služiti kao rizični i zaštitni čimbenik. „Čimbenici rizika su svi oni koji pojačavaju vjerojatnost prvog pojavljivanja poremećaja u ponašanju, napredovanja prema vrlo ozbiljnom stanju te podržavaju problematične uvjete“ (Ferić, 2002, 14). Takvi čimbenici su: konflikti u obitelji, nasilje u obitelji, česte stresne situacije, nedosljedna disciplina, nerealna očekivanja roditelja, visoko rizična ponašanja roditelja, nedostatak socijalne podrške te socijalna izolacija obitelji.

Zaštitni su pak čimbenici svi oni koji potiču pozitivan i zdrav razvoj djece, a to su: podržavajuće obiteljsko okruženje (osjećaj topline i bliskosti), jasno definirane uloge u obitelji, pozitivan brak roditelja, prihvaćanje promjena, zajedničko vrijeme, kvalitetna komunikacija, zadovoljavajući socioekonomski status, mreža podrške te osobne karakteristike (socijalna odgovornost, senzibilnost, kooperativnost), navodi Ferić, (2002). Također, autorice Klarin i Đerđić (2014) navode kako obiteljske interakcije su značajni zaštitni i/ili rizični faktor za nastanak psihičkih problema tijekom djetinjstva i mladenaštva te su značajno povezane s psihosocijalnom prilagodbom.

Naime, roditeljsko ponašanje opisano na dimenzijama prihvaćanja, odbacivanja i kontrole značajno je povezano s internaliziranim i eksternaliziranim problemima u ponašanju dječaka i djevojčica, prema Klarin i Đerđin (2014). Općenito, adolescenti koji u odnosu s roditeljima doživljavaju veću prihvaćenost, a manje odbacivanja i psihološke kontrole u načelu imaju manje poremećaja u ponašanju. Nadalje, važno je istaknuti da svi oblici roditeljskog ponašanja su značajno povezani s internaliziranim problemima i kod dječaka i kod djevojčica.

Roditeljsko ponašanje u kojem prevladava manipulacija, omalovažavanje, držanje „predavanja“, kritiziranje, prijetnja u svrhu kontroliranja djetetova ponašanja i misli prediktivno je za internalizirane probleme u ponašanju kod mladih, navodi Klarin i Đerđin (2014).

Autorice ističu kako je kvalitetan odnos s djetetom i ljubav koju dijete doživljava u tom odnosu ključan čimbenik u zadovoljenju psiholoških potreba svakog čovjeka, neovisno o dobi. Zajedno, međudjelujući s osobnim karakteristikama i drugim okolinskim čimbenicima, obiteljske varijable kao rizični i zaštitni faktori, doprinose prilagodbi. U tom kontekstu treba promatrati i poremećaje u ponašanju.

2.2. Roditeljstvo i obitelj

Klarin (2006) ističe kako roditeljstvo je proces koji se događa unutar nekog karakterističnog vremena i prostora te kako dolazi do promjena u društvenoj zajednici tako se mijenjaju i zadaci roditeljstva. Nadalje, Lacković-Grgin (2010) navodi kako je roditeljstvo kompleksan pojam koji uključuje odrednice kao što su: preuzimanje i prihvaćanje odgovornosti, motivaciju za dobivanje djece, odgovornost i brigu za djetetovu dobrobit i vrijednosti i ciljeve koji se u roditeljskoj ulozi mogu realizirati. Također, autorica navodi kako doživljaj roditeljstva ovisi o spolu i dobi roditelja i djece, o kvaliteti partnerskih odnosa, ali i o konkretnoj društvenoj atmosferi.

„Postoje tri tipa roditeljstva: potpuno roditeljstvo (od rođenja do polaska djeteta u školu), djelomično roditeljstvo (nakon polaska u školu, tijekom djetinjstva i adolescencije), roditeljstvo bez djeteta, nakon odlaska odraslog djeteta iz roditeljskog doma“ (Lacković-Grgin, 2010, 1065). Roditelji osim što omogućuju djeci zadovoljenje fizioloških potreba, oni hrabre i vode djecu kroz kognitivni, fizički, socijalni, emocionalni, moralni, seksualni, duhovni, kulturni i obrazovni razvoj, prema Klarin (2006). Martin i Colbert (1997, prema Lacković-Grgin, 2006) ističu da roditeljsko ponašanje određuju: individualne osobine roditelja, karakteristike djeteta te kontekstualni faktori. Na roditeljstvo se gleda kao na jednu od najodgovornijih i najtežih uloga, što zbog promjena u suvremenom svijetu, što zbog složenosti. Ono što se od suvremenog roditelja zahtjeva je dobro poznavanje svog djeteta i njegovog razvoja, korištenje prikladnih roditeljskih postupaka, poznavanje mogućnosti koje se pružaju za odgoj i obrazovanje djece te sposobnost odabira onog što je najbolje za njegovo dijete, prema Rosić (1998). Također, Ljubetić (2007) navodi kako ciljevi i zadaće roditeljstva mogu varirati ovisno o određenom povijesnom trenutku i socijalnom kontekstu te se zato očekivanja od roditeljstva mijenjaju u skladu s društvenim promjenama.

2.2.1. Roditeljski stilovi odgoja

Čudina-Obradović (2003) roditeljski stil definira kao ukupnost roditeljskih stavova prema djetetu te emocionalna klima oko koje se odvijaju različiti roditeljski postupci. Nadalje, Raboteg-Šarić, Merkaš i Majić (2011) navode kako je potrebno razlikovati roditeljske stilove i postupke kako bi se što bolje shvatio odnos roditeljstva i utjecaj koji roditelji imaju na razvoj djece.

Također, autori navodi kao je roditeljski stil definiran različitim dimenzijama te se odnosi na emocionalni kontekst u kojemu se ostvaruje interakcija djeteta i roditelja. Klarin (2006) stilove roditeljstva razlikuje s obzirom na dvije dimenzije. Prva dimenzija je roditeljska toplina koja podrazumijeva količinu podrške i ljubavi koju obitelj pruža djetetu. Dok roditeljski nadzor kao druga dimenzija, predstavlja u kolikoj mjeri roditelji nadziru dijete i događaje koji su dio njegova života.

Baumrind (1971, prema Lacković-Grgin, 2006) izvodi tri stila roditeljskog ponašanja: autoritarni, autoritativni i permisivni te kasnije, Maccoby i Martin (1983, prema Lacković-Grgin, 2006) navode i četvrti stil koji nazivaju indiferentnim stilom. Autoritativni stil roditeljstva obilježava emocionalno prihvaćanje i visoku kontrolu. Roditelji čiji je stil autoritaran imaju obilježja visoke kontrole i emocionalnog odbacivanja. Permisivan stil roditeljstva obilježava emocionalno prihvaćanje i niska kontrola, te indiferentan stil ima obilježja emocionalnog odbacivanja i niske kontrole.

Lacković-Grgin (2006) prema roditeljskim stilovima prikazuje ishode istih kod adolescenata. Autoritativni roditeljski stil ima sljedeće ishode kod adolescenata: visoka školska postignuća, malo ponašajnih problema, malo psiholoških i somatskih problema i visoke kognitivne i socijalne kompetencije. Autoritarni stil roditeljstva ima ishode poput manje lošeg ponašanja u školi, manje uporabe droga, manje somatskih simptoma, više konformizma i manje samopouzdanja. Naposljetku, indiferentni stil roditeljstva kod adolescenata prikazuje više internaliziranih poremećaja, puno ponašajnih problema, niži psihosocijalni razvoj te u školskoj uspješnosti ne razlikuju se od onih iz autoritarnih obitelji. Posljedice permisivnog stila manje su konzistentne, zbog čega Maccoby i Martin (1983, prema Lacković-Grgin, 2006) upozoravaju da je ovaj stil pomalo neodređen.

Adolescenti čiji roditelji iskazuju strogu kontrolu imaju problem u odnosu s drugima, prema Lacković-Grgin, Opačić i Žitnik (1988). Deković i Raboteg-Šarić (1997) nalaze značajnu, ali ne i visoku povezanost između roditeljskih odgojnih postupaka i adolescentskih odnosa s vršnjacima.

Niska razina roditeljske kontrole uz nisku emocionalnost povezana je s problemima u ponašanju i s delinkventnim, impulzivnim i agresivnim ponašanjem adolescenata (Barber, Olsen i Shage, 1994., prema Deković i Raboteg-Šarić, 1997).

Također, Brajša-Žganec (2003) je ustanovila kako su slabiji roditeljski nadzor i manja potpora su povezani s oblicima neprimjerenog ponašanja djece i to: učestalijim problematičnim ponašanjem u školi, devijantnim ponašanjem, pušenjem i konzumiranjem alkohola.

2.3. Adolescencija kao životno razdoblje

Adolescencija je kritično razdoblje odrastanja u kojem su mladi ljudi izloženi brojnim rizicima i u kojem se manifestiraju različiti oblici poremećaja u ponašanju, navodi Meščić-Blažević (2007). Meščić-Blažević (2007) dodaje kako je to vrijeme formiranja osobnosti, u kojem mladi teže samostalnosti, neovisnosti i samoostvarenju te suočeni su s mnogim razvojnim promjenama: biološkim, kognitivnim, emocionalnim i socijalnim, s kojima se teško nose, adolescenti često ulaze u rizična ponašanja i time, na određeni način, traže rješenja za probleme koje proživljavaju tijekom ove stresne životne dobi. Također, u razvojnoj fazi, adolescenti tragaju i za emocionalnom i socijalnom potporom i van obiteljskih okvira. Jedna od dramatičnijih socijalnih promjena u adolescenata je proces psihološkog odvajanja od roditelja, odnosno oslobađanje ovisnosti o roditeljima uz istodoban pokušaj održavanja veze s njima. Livazović (2017) dodaje kako je adolescencija vrijeme promjena, razdoblje osobne i socijalne tranzicije te nameće se određeni stupanj rizika koji je povezan s promjenama u adolescenciji.

Gruden (2000) pojašnjava kako se problemi adolescenta mijenjaju u skladu s njihovoj dobi. U ranoj adolescenciji, od jedanaest do četrnaest godina, autorica Gruden (2000) navodi kako je ranjivost najveća te su mladi u toj dobi posebno usmjereni na tjelesne promjene i prehranu, raste anksioznost zbog promjene sustava školovanja, a financijske potrebe zadovoljavaju ilegalnim postupcima poput krađe. Također, u ranoj fazi počinju eksperimenti s alkoholom, cigaretama i drogom te spolnom komunikacijom uz vrlo manjkavo znanje o zaštiti od trudnoće i spolno prenosivih bolesti. Srednju adolescenciju, od petnaest do sedamnaest godina, Gruden (2000) objašnjava kao fazu zanimanja za spolni identitet.

Nadalje, prijatelji dobivaju na važnosti te adolescent sve manje vremena provodi u obitelji što uzrokuje konflikte unutar obitelji. Kasna adolescencija, od osamnaest do dvadeset i prve godine, Gruden (2000) okarakterizuje kao fazu autonomije te adolescenti se usmjeravaju prema visokoškolskom obrazovanju, poslu ili partneru i odnosi s roditeljima u ovom razdoblju su konstruktivniji te adolescent očekuje od roditelja podršku za kvalitetan samostalni život.

2.3.1. Problemi u ponašanju adolescenata

Prema Uzelac i Bouillet (2007) ponašanje se definira društvenim očekivanjima okoline u kojoj osoba živi, obilježjima razvojne dobi osobe, njezinim ukupnim biološko-psihosocijalnim osobinama i trenutnim stanjem. Poremećaji u ponašanju je skupni naziv za sve one pojave biološke, psihološke i socijalne geneze koje manje ili više pogađaju pojedinca i nepovoljno djeluju na njegovu aktivnost i reaktivnost te neugodno ili, dapače, štetno i opasno utječu na druge pojedince i društvene organizacije – obitelj, dječje ustanove, školu, užu i širu zajednicu, prema autorima Dobrenić i Poldrugač (1974, prema Uzelac i Bouillet, 2007). Također, Uzelac (1995, prema Uzelac i Bouillet, 2007) definira poremećaje u ponašanju kao ponašanja koja se znatnije razlikuju od uobičajenog ponašanja većine mladih određene sredine, ponašanja koja su štetna i/ili opasna kako za osobu koja se tako ponaša, tako i za njezinu širu okolinu te ponašanja koja zbog toga iziskuju dodatnu stručnu i/ili širu društvenu pomoć radi uspješne socijalne integracije takve osobe. Nadalje, Koller-Trbović, Žižak i Bašić (2001) navode kako poremećaji u ponašanju djece i mladih čine sva ona ponašanja koja dijete ili mladog čovjeka na neki način ometaju u redovitom funkcioniranju, a mogu biti štetna i opasna za tog pojedinca i/ili njegovo okruženje i usto odstupaju od normi uobičajnih ponašanja za tu dob, spol, situaciju i okruženje, mogu biti prisutna na osobnom planu i/ili u socijalnom okruženju te zahtijevaju stručnu pomoć. Naime, određena odstupanja u svakodnevnom funkcioniranju ne znači da je riječ o poremećaju u ponašanju nego za to treba zadovoljiti sljedeće kriterije prema Koller-Trbović, Žižak i Bašić (2001): trajanje poremećaja, intenzitet, odnosno težina poremećaja, prisutnost poremećaja u određenoj sredini i prisutnost većeg broja različitih poremećaja.

Opisujući kontinuum rizika J.G. Drayfoos (1997, prema Bašić i Ferić, 2004) opisuje četiri kategorije rizičnosti djece i mladih na temelju njihovih ponašanja: niska rizičnost(djeca/mladi ne manifestiraju delinkventno ponašanje, ne uzimaju droge ili alkohol); srednja rizičnost(skupine

eksperimentatora koji čine minorna kaznena djela, povremeno uzimaju lake droge, seksualno su aktivni, ali odgovorno, te su jednu godinu izvan školskog sustava); visoka rizičnost(djeca/mladi manifestiraju slična ponašanja kao djeca i mladi u vrlo visokom riziku, samo u manjim frekvencijama, te manifestiraju dva ili tri navedena ponašanja) te vrlo visoka rizičnost(djeca/ mladi manifestiraju veći broj poremećaja, počinili su ozbiljno kazneno djelo ili su bili u maloljetničkim zatvorima, napustili su školu, uzimali su teške droge, prekomjerno piju, puše i upuštaju se u neodgovorna seksualna ponašanja).

Prema Uzelac i Bouillet (2007), jedna od najuobičajnijih socijalnopedagoških podjela poremećaja u ponašanju djece i mladih jest na dvije osnovne skupine:

1. Eksternalizirani ili pretežito aktivni poremećaji u ponašanju, koji se odnose na nedovoljno kontrolirana i na druge usmjerena ponašanja (npr. nametljivost, prkos, laganje, hiperaktivnost itd.)
2. Internalizirani ili pretežito pasivni poremećaji u ponašanju, koji se odnose na ponašanje koja se pretjerano kontroliraju i usmjerena su prema sebi (npr. plašljivost, povučenost, nemarnost)

2.4. Maloljetnička delinkvencija

Prema Lacković-Grgin (2006) termin „mladi delinkvent“ odnosi se na mladu osobu koja krši važeće zakone nekog društva, zbog čega dolazi u središte pozornosti zakonodavca. Također, autorica navodi da delinkvencija uključuje različite oblike ponašanja kojima se krši zakon. Od

lakših prekršaja kao što su sitne krađe, preko uništavanja privatne ili društvene imovine do pljački, teških fizičkih napada, silovanja i ubojstva.

Loeber i Stouthamer-Loeber (1987, prema Lacković-Grgin, 2006) ističu prediktore obrazaca delinkventnog ponašanja kod muških adolescenata:

1. Slabe roditeljske tehnike upravljanja djecom
2. Antisocijalnom ponašanje u djetinjstvu
3. Delinkventno ponašanje roditelja i braće
4. Niska inteligencija i niska obrazovna razina
5. Separacija od roditelja

Lacković-Grgin (2006) navodi da delinkventno ponašanje može biti neagresivno i agresivno jer i jedno i drugo krši zakonska pravila, običaje i norme društva. Neagresivne forme delinkventnog ponašanja uglavnom ne oštećuju druge osobe, bilo fizički ili psihički, kao što to čine agresivne forme delinkventnog ponašanja. Bilo koju podjelu delinkventnog ponašanja prema prirodi delikta valja smatrati uvjetnom budući da je delinkventno ponašanje zapravo sindrom problemnih ponašanja. Međutim, u nekim manje kontroliranim uvjetima mladi se ponekad priklanjaju devijantnom ponašanju te delinkvenciji. Doba mladenaštva, odnosno doba najveće fizičke snage, u pozitivnoj je korelaciji s vrhuncem uspona kriminaliteta, prema Singer i Mikšaj-Todorović (1993). „Delinkventnim ponašanjem se smatraju sva ponašanja koja obuhvaćaju kriminalitet, ali i sva ostala kažnjiva djela u određenom pravnom sustavu“ (Krstić, 2014, 323).

Maloljetnička delinkvencija jedan je od najznačajnijih društvenih problema današnjice zbog svojih negativnih emocionalnih, fizičkih i ekonomskih posljedica koje se osjećaju u zajednicama suvremenog društva. Kriminalno djelovanje maloljetnika za društvo je od posebnog značaja zbog toga što se iz redova maloljetnih delinkvenata kasnije često javljaju punoljetni izvršitelji kaznenih djela.

Kriminalno ponašanje mladih u svim razvijenim zemljama bilježi porast. Ono se objašnjava s četiri jednako važne skupine čimbenika prema Rutter, Grill i Hagell (1998, prema Mikšaj-Todorović, Ricijaš, Singer, 2006): individualni, najčešće genetička i psihološka predispozicija maloljetnih počinitelja kaznenih djela; uvjeti života i različiti socio-ekonomski faktori; današnja uloga adolescenata u društvu i sama priroda tranzicije od djetinjstva do adolescencije (povećana

komercijalizacija kulture mladih, promjene u seksualnom ponašanju, dulje obrazovanje, dulje razdoblje do stalnog zaposlenja i financijske neovisnosti) te obiteljska struktura i veze između članova obitelji.

2.4.1. Obitelj kao rizični čimbenik maloljetnih delinkvenata

Obiteljske prilike maloljetnih delinkvenata najčešće se izučavaju kao etiološki čimbenik razvoja neprihvatljivog, antisocijalnog odnosno delinkventnog ponašanja djece i maloljetnika, navode Mikšaj-Todorović, Ricijaš i Singer (2006). Pri tome se polazi od socijalizacijskih funkcija obitelji u razvoju ličnosti, odgoju, učenju ponašanja te pružanju mogućnosti djeci za pravilan razvoj. Stoga različiti teoretski pristupi maloljetničke delinkvencije obuhvaćaju utjecaj uže i šire društvene sredine na mlade. Psihološki pristup stavlja naglasak na odnose u obiteljskom životu, utjecaj ranog djetinjstva na ponašanje u adolescenciji, strukturu obitelji, položaj djeteta te roditeljske stilove, dok se sociološki orijentirani istraživači više usmjeravaju na odnos delinkvencije s nepotpunim obiteljima, socioekonomskim statusom obitelji, urbanim i ruralnim središtima, obrazovnim statusom roditelja i sl., prema Kratcoski i Kratcoski (1990).

Singer (2008) navodi da je općeprihvaćeno stajalište da maloljetni delinkventi češće dolaze iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa i necjelovitih obitelji. No, razvojem multikauzalnog pristupa spoznalo se da društveno-ekonomski status i obiteljska cjelovitost su rizični čimbenici razvoja delinkventnog ponašanja koje treba promatrati u interakciji s nizom mikrosocijalnih i makrosocijalnih čimbenika te s nekim drugim segmentima obiteljskog života, npr. obilježja članova obitelji i samog maloljetnika, kvaliteta odnosa unutar obitelji i slično, prema Singer (2008). Također, Singer i Mikšaj-Todorović (1993) navode kako unatoč postojanju razlika u strukturi i socioekonomskom statusu u korist djece, zajednički nazivnik i najizravniji utjecaj imaju upravo obilježja obiteljske atmosfere.

Nadalje, Singer (2008) ističe kako je migracija upravo jedan od vrlo snažnih čimbenika na probleme u ponašanju, što zbog promjene sociokulturnog ambijenta, što zbog često niskog obrazovanja migranata, a stoga i slabije plaćenih poslova i stanovanja u neprikladnim uvjetima. Nadalje, kvaliteta stanovanja je također važan čimbenik jer se smatra da je u neposrednoj vezi s razvitkom i kvalitetom uzajamnih odnosa u obitelji, s općim odgojnim utjecajem na dijete te s

djetetovom socijalizacijom. Singer (2008) nadodaje kako bitan čimbenik je i radna kvalifikacija roditelja te da među roditeljima maloljetnih delinkvenata u Hrvatskoj dominiraju oni nižega ili najnižeg obrazovanja i radnih kvalifikacija. Dakle, roditelji koji nisu završili osnovnoškolsko obrazovanje ili imaju završeno samo osnovno obrazovanje dok su malo rjeđi oni sa završenom srednjom školom. Očevi su obično bolje obrazovani nego majke, a sukladno tome imaju kvalifikaciju te su češće zaposleni, ističe Singer (2008).

Jedan od najvažnijih čimbenika koji utječe na ponašanje djece i mladih jest kvaliteta odnosa u obitelji. Ukupnost međusobnih odnosa između članova obitelji, odnosno obiteljska atmosfera, ocrta se na djetetovom ponašanju. Obiteljska atmosfera može biti narušena neadekvatnim odnosom i postupcima roditelja prema djeci, odnosno manjkavom kvalitetom odgoja i lošim odnosima među roditeljima. Psiholozi i psihijatri smatraju da je obiteljska sredina ranije dobi djeteta zbog lišavanja roditeljske ljubavi i nedovoljne emocionalne topline te frustracija koje iz toga proizlaze, u djece izvor osjećaja gorčine, nezadovoljstva pa i neprijateljstva, što je odlučujuće za pojavu delinkventnog ponašanja djece, prema Singer i Mikšaj-Todorović (1993).

Ispitujući obilježja odgoja u obitelji u relaciji s patologijom obitelji i poremećajima u ponašanju mladih počinitelja kaznenih djela, Ajduković (2001) je utvrdila da su prekomjerno konzumiranje alkohola, skitnja, vezanost nekog člana uz prostituciju, osuđivanost oca i kvaliteta odnosa u obitelji u cjelini značajno povezani s češćim i surovijim tjelesnim kažnjavanjem djece te ravnodušnim ili netrpeljivim odnosom roditelja.

Struktura obitelji također je vrlo često navedeni prediktor delinkventnog ponašanja maloljetnika. Nije potrebno posebno naglašavati da je uloga oba roditelja u odgoju djece od velike važnosti te da nedostatak jednog roditelja oslabljuje cjelokupno obiteljsko funkcioniranje, prema Todorović, Ricijaš, Singer (2006). Također, Livazović i Jukić (2017) navode kako adolescenti iz nepotpune obitelji pokazuju delinkventnije ponašanje, asocijalno ponašanje te kaznena djela.

Nadalje, adolescenti koji su doživjeli obiteljsko nasilje i živjeli u rizičnijem obiteljskom okruženju, uz veće odobravanje roditelja njihovog rizičnog ponašanja, uključeni su u rizično ponašanje. Nadalje, Demuhn i Brown (2004) ističu kako djeca iz jednoroditeljskih obitelji češće postaju delinkventi, zbog gubitka direktne roditeljske kontrole i smanjenje povezanosti između roditelja i djeteta.

III. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

3.1. Cilj i problem istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi povezanost stilova roditeljstva s rizičnim ponašanjima adolescenata. Problem istraživanja usmjeren je na utjecaj stilova roditeljstva na ekstrenalizirane i internalizirane poremećaje u ponašanju. Nezavisne varijable su sociodemografska obilježja ispitanika (dob, spol, dob roditelja, naobrazba i radni status roditelja, vrsta obitelji, materijalni status). Zavisne varijable su stilovi roditeljstva te rizična ponašanja adolescenata.

3.2. Hipoteze istraživanja

Iz cilja i problema istraživanja oblikovane su sljedeće hipoteze:

H1: Očekuje se značajna razlika u rizičnim ponašanjima adolescenata s obzirom na sociodemografska obilježja

H2: Očekuju se razlike u stilovima roditeljstva s obzirom na sociodemografska obilježja adolescenata.

H3: Očekuje se da demokratski stil roditeljstva predstavlja zaštitni čimbenik rizična ponašanja adolescenata.

3.3. Uzorak

Istraživanje je provedeno na uzorku od 160 ispitanika u dobi između 15 i 18 godina. Ispitani učenici pohađaju drugi i četvrti razred četverogodišnje srednje škole. Istraživanje je provedeno u Tehničkoj školi Ruđera Boškovića u Vinkovcima. Cjelokupni uzorak od ispitanika čini 51 djevojka (31,9%) i 109 mladića (68,1%) te što se tiče dobi, 10 ispitanika u dobi od 15 godina (6,2%), 74 ispitanika u dobi od 16 godina (46,3%), 15 ispitanika u dobi od 17 godina (9,4%) i 61 ispitanik u dobi od 18 godina (38,1%).

3.4. Instrument

Za provedbu istraživanja korišten je anketni upitnik. Anketni upitnik sadržavao je ukupno 39 pitanja koja su podijeljena u 3 dijela. Prvih 9 pitanja odnosilo se na sociodemografske podatke: dob, spol, naobrazba i radni status roditelja, dob roditelja, strukturu obitelji i materijalni status. Drugi dio upitnika ispitivao je roditeljske stilove roditelja ispitanika. U tom dijelu upitnika

korištenjem Likertove skale od 5 stupnjeva (1- nikad, 2- rijetko, 3- ponekad, 4- često, 5- uvijek) ispituje se stil roditeljstva. U trećem upitnika korištena je jednaka Likertova skala od 5 stupnjeva (1- nikad, 2- rijetko, 3- ponekad, 4- često, 5- uvijek) te treći dio upitnika se sastojao od 10 tvrdnji kojima se ispituju rizična ponašanja ispitanika.

3.5. Postupak

Istraživanje je provedeno u Tehničkoj školi Ruđera Boškovića u Vinkovcima, 18.1.2021. godine. Nakon službene najave izabrani su razredi u dogovoru s pedagogom i ravnateljem. Istraživanje je provedeno online putem Google Forms upitnika. Ravnatelji škola, školske stručne službe i učenici bili su susretljivi te spremni na sudjelovanje u istraživanju. Podatci prikupljeni anketnim upitnikom uneseni su i obrađeni uz primjenu statističkog programa za računalnu obradu podataka (SPSS) postupcima deskriptivne i inferencijalne statistike uz primjenu t-testa za nezavisne uzorke te korelacijske analize.

IV. REZULTATI

4.1. Sociodemografski podatci

Istraživanje je provedeno na ukupno 160 učenika Tehničke škole Ruđera Boškovića u Vinkovcima. Od toga je ispitano 51 djevojka (31,9 %) i 109 mladića (68,1 %). Što se tiče dobi, najviše je učenika u dobi od 16 godina (46,3%). Navedeni podatci prikazani su u tablicama 1 i 2.

Tablica 1 Broj ispitanika prema spolu

Spol	N	%
Muški	109	68,1
Ženski	51	31,9
Σ	160	100

Tablica 2 Broj ispitanika prema dobi

Dob	N	%
15	10	6,2
16	74	46,3
17	15	9,4
18	61	38,1
Σ	160	100

Kada je riječ o naobrazbi roditelja, većina očeva (70,6%) i majki (64,4%) imaju srednju stručnu spremu. Nadalje, radni status roditelja, većina je u stalnom radnom odnosu, majke (63,1%) i očevi (81,3%). Rezultati su prikazani u tablici broj 3 i 4.

Tablica 3 Naobrazba oca i majke

Stupanj obrazovanja	Naobrazba oca		Naobrazba majke	
	N	%	N	%
NKV	1	0,6	1	0,6
KV	8	5	10	6,3
SSS	113	70,6	103	64,4
VŠS	12	7,5	13	8,1
VSS	26	16,2	33	20,6
Σ	160	100	160	100

Tablica 4 Radni status oca i majke

Radni status	Radni status oca		Radni status majke	
	N	%	N	%
Stalni radni odnos	130	81,3	101	63,1
Zaposlenje bez plaće	0	0	1	0,6
Povremeno zaposlenje	3	1,9	16	10
Nezaposlenost	7	4,4	38	23,8
Umirovljenik	20	12,5	4	2,5
Σ	160	100	160	100

Što se tiče dobi roditelja ili skrbnika, 45% roditelja je dobi od 45-55 godina te 47,5% pripada kategoriji dobi od 35-45 godina. Nadalje, struktura obitelji, 87,5% se izjasnilo da je cjelovita. Naposljetku, 73,1% ispitanika se izjasnilo da imaju srednji materijalni status (5000-15000 kn). Rezultati su prikazani u tablicama 5, 6 i 7.

Tablica 5 Dob roditelja

Dob roditelja	N	%
25-35	0	0
35-45	76	47,5
45-55	72	45
55-65	11	6,9
65-75	1	0,6
75 i više	0	0
Σ	160	100

Tablica 6 Struktura obitelji

Struktura obitelji	N	%
Cjelovita(oba roditelja)	140	87,5
Jednoroditeljska	18	11,3
Skrbnik/posvojitelj/dom	2	1,2
Σ	160	100

Tablica 7 Materijalni status

Materijalni status	N	%
Nizak (1000-5000 kn)	24	15
Srednji (5000-15 000 kn)	117	73,1
Visok (15 000 kn i više)	19	11,9
Σ	160	100

4.2. Rezultati t-testa za nezavisne uzorke

4.2.1. Rezultati t-testa s obzirom na sociodemografska obilježja ispitanika

Radi provedbe analize t-testom s obzirom na dob ispitanika varijabla dob učenika rekodirana je te su učenici razvrstani u dvije skupine, mlađe (15 i 16 godina) te starije (17 i 18 godina). Rezultati t-testa pokazali su kako nema statistički značajne razlike u stilovima roditeljstva s obzirom na dob ispitanika. Kada je u pitanju spol i roditeljski stilovi, t-testom za nezavisne uzorke je utvrđena statistički značajna razlika između permisivnog stila i spola, pri čemu mladići češće izjašnjavaju permisivni stil od djevojaka ($p < 0,05$).

Tablica 8 T-test prema spolu s obzirom na stil roditeljstva

Varijabla	Spol	N	M	SD	t
Demokratski stil roditeljstva	muško	109	17,61	3,33	-1,77
	žensko	51	18,63	3,56	
Autoritarni stil roditeljstva	muško	109	10,43	3,48	-1,62
	žensko	51	11,49	4,56	
Indiferetni stil roditeljstva	muško	109	10,00	3,25	-0,21
	žensko	51	10,12	2,99	
Permisivni stil roditeljstva	muško	109	13,56	3,06	2,02*
	žensko	51	12,53	2,88	

Bilješka * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Nadalje, rezultati t-testa su pokazali kako nema statistički značajne razlike u stilovima roditeljstva s obzirom na naobrazbu majke i oca. Što se tiče radnog statusa roditelja te stilova roditeljstva, t-test za nezavisne uzorke utvrđena je statistički značajna razlika između stilova roditeljstva, odnosno demokratskog stila i radnog statusa oca ($p < 0,01$). Radi provedbe analize t-testom s obzirom na radni status oca i majke, varijabla radni status oca i majke rekodirana je te su radni statusi razvrstani u dvije skupine, stalni radni odnos te ostale kategorije (zaposlen bez plaće, povremeno zaposlen, nezaposlen i umirovljenik).

Tablica-9 T-test prema radnom statusu oca s obzirom na stil roditeljstva

Varijabla	Radni status oca	N	M	SD	t
Demokratski stil roditeljstva	Stalni radni odnos	130	18,25	3,31	2,52**

	Ostalo	30	16,53	3,63	
Autoritarni stil roditeljstva	Stalni radni odnos	130	10,63	3,83	-0,94
	Ostalo	30	11,37	4,08	
Indiferentni stil roditeljstva	Stalni radni odnos	130	9,83	3,20	-1,73
	Ostalo	30	10,93	2,88	
Permisivni stil roditeljstva	Stalni radni odnos	130	13,02	3,12	-1,82
	Ostalo	30	14,13	2,47	

Bilješka * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Nadalje, t-testom nije utvrđena statistički značajna razlika između radnog statusa majke i stilova roditeljstva te dobi roditelja i stilova roditeljstva ($p > 0,05$). Također, t-test analiza nije pokazala statistički značajnu razliku između rizičnih ponašanja i sociodemografskih obilježja ispitanika ($p > 0,05$).

4.3. Rezultati korelacijske analize

Korelacijskom analizom zavisnih i nezavisnih varijabli utvrđena je niska korelacija između rizičnih stilova ponašanja i autoritarnog stila roditeljstva ($r = 0,29$, $p < 0,01$). Nadalje, između

demokratskog stila roditeljstva i autoritarnog stila roditeljstva utvrđena je niska negativna korelacija ($r=-0,23$, $p<0,01$). Umjerena negativna korelacija utvrđena je između demokratskog stila roditeljstva i indiferentnog stila roditeljstva ($r=-0,42$, $p<0,01$). Također, utvrđena je niska negativna korelacija između demokratskog stila roditeljstva i permisivnog stila roditeljstva ($r=-0,26$, $p<0,01$). Snažna pozitivna korelacija utvrđena je između autoritarnog stila roditeljstva i indiferentnog stila roditeljstva ($r=0,59$, $p<0,01$). Naposljetku, niska pozitivna korelacija utvrđena je između indiferentnog stila roditeljstva i permisivnog stila roditeljstva ($r=0,28$, $p<0,01$).

Tablica 10 Korelacijska analiza rizičnih ponašanja i stilova roditeljstva

		Demokratski stil roditeljstva	Autoritarni stil roditeljstva	Indiferentni stil roditeljstva	Permisivni stil roditeljstva
Rizična ponašanja	r	-0,06	0,29**	0,15	-0,07
	N	160	160	160	160
Autoritarni stil roditeljstva	r	-0,23**	/	0,59**	-0,09
	N	160	160	160	160
Indiferentni stil roditeljstva	r	-0,42**	0,59**	/	0,28**
	N	160	160	160	160
Permisivni stil roditeljstva	r	-0,26**	-0,09	0,28**	/
	N	160	160	160	160

Bilješka * $p<0,05$ ** $p<0,01$ *** $p<0,001$

V. RASPRAVA

Cilj istraživanja bio je utvrditi razlike u rizičnim ponašanjima adolescenata s obzirom na sociodemografska obilježja, razlika između stilova roditeljstva s obzirom na sociodemografske podatke adolescenata te utvrditi povezanost demokratskog stila roditeljstva kao zaštitnog čimbenika na rizična ponašanja adolescenata.

H1: Očekuje se značajna razlika u rizičnim ponašanjima adolescenata s obzirom na sociodemografska obilježja

U ovom istraživanju nisu utvrđene značajne razlike između rizičnih ponašanja i sociodemografskih obilježja ispitanika, što pobliže objašnjava Singer (2008). Singer (2008) navodi da je općeprihvaćeno stajalište da maloljetni delinkventi češće dolaze iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa i necjelovitih obitelji, ali razvojem multikauzalnog pristupa spoznalo se da društveno-ekonomski status i obiteljska cjelovitost su rizični čimbenici razvoja delinkventnog ponašanja koje treba promatrati u interakciji s nizom mikrosocijalnih i makrosocijalnih čimbenika te s nekim drugim segmentima obiteljskog života. Također, Singer i Mikšaj-Todorović (1993) navode kako unatoč postojanju razlika u strukturi i socioekonomskom statusu u korist djece, zajednički nazivnik i najizravni utjecaj imaju upravo obilježja obiteljske atmosfere. Livazović (2017) ističe kako naobrazba majke i oca, radni status oca, školski uspjeh i obiteljska struktura nisu bili značajni čimbenici u odnosu na rizično ponašanje adolescenata, kvalitetu odnosa s vršnjacima, kvalitetu obiteljskih odnosa ili postignuća u školi. Također, rizično ponašanje negativno je povezano s kvalitetom obiteljskih odnosa, prema Livazović (2017). Međutim, Livazović i Jukić (2017) navode kako adolescenti čiji očevi imaju alternativni radni status, ni zaposleni ni nezaposleni, više su uključeni u delinkventno i asocijalno ponašanje i kaznena djela, ali radni status majke nije značajan. Očeva naobrazba bila je značajna samo u odobravanju roditelja rizičnog ponašanja adolescenata, te u antisocijalnom ponašanju i kaznenim djelima s adolescentima čiji su očevi imali nižu obrazovnu razinu prijavljujući veće odobravanje njihovog rizičnog ponašanja i veću uključenost u asocijalno ponašanje i kaznena djela, prema Livazović i Jukić (2017).

Također, Livazović i Jukić (2017) naglašavaju ulogu kvalitete obiteljskog života, budući da adolescentno asocijalno ponašanje i kaznena djela negativno koreliraju s uključenošću roditelja u adolescentni život, bliskošću s roditeljima te kvalitetom komunikacije i roditeljske podrške. Livazović i Vuletić (2018) navode kako obiteljska struktura i vrsta bračnog odnosa su važni za zlouporabu psihoaktivnih sredstava jer adolescenti koji dolaze iz strukturno deficijentnih obitelji i

imaju roditelje koji ne žive u braku ili su razvedeni značajno više rabe psihoaktivna sredstva. Nadalje, ispitanici koji imaju obrazovanije očeve i djeca očeva koji nemaju stalno zaposlenje značajno više zlorabe psihoaktivna sredstva, dok za majke nije utvrđena značajnost te rizičnost obiteljske sredine najvažniji je prediktor zlouporabe opijata, uz niži školski uspjeh, stariju dob, muški spol i višu naobrazbu očeva adolescenata, prema Livazović i Vuletić (2018).

H2: Očekuju se razlike u stilovima roditeljstva s obzirom na sociodemografska obilježja adolescenata

Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako nema statistički značajne razlike u stilovima roditeljstva s obzirom na dob ispitanika. No, kada je u pitanju spol i roditeljski stilovi, t-testom za nezavisne uzorke je utvrđena statistički značajna razlika između permisivnog stila i spola, pri čemu mladići češće izjašnjavaju permisivni stil od djevojaka ($p < 0,05$). Jasmin (2018) navodi kako su očevi popustljiviji prema sinovima, ako su majke autoritativnije prema sinovima. Također, Vyas i Bano (2016) navode da očevi više koriste autoritativni roditeljski stil za djevojčice, a autoritarni roditeljski stil za dječake, te ova promjena u roditeljskim stilovima očeva za djevojčice znači da očevi postaju sve više uključeni, odgovorniji i brižniji prema adolescenticama. Macoby (1984) tvrdi da s porastom djetetove dobi obično dolazi do smanjivanja roditeljske kontrole nad djetetovim ponašanjem, i naglašavanja djetetove autonomije, te da razlike u socijalizaciji dječaka i djevojčica mogu rezultirati i različitim percepcijama kvalitete obiteljskih interakcija i stilovima odgoja, iako Cabrera i suradnici (2014) navode da su u mnogim zapadnim zemljama razlike u ulogama i ponašanju očeva i majki sve manje.

Nadalje, rezultati t-testa su pokazali kako nema statistički značajne razlike u stilovima roditeljstva s obzirom na naobrazbu majke i oca. Međutim, Hadjicharalambous i Demetriou (2020) tvrde kako roditelji nižeg obrazovanja primjenjivali su autoritarnije roditeljske prakse i istodobno su se činili popustljivijima prema svojoj djeci te da roditelji s višim stupnjem obrazovanja izvijestili su da su njihova djeca uživala u boljim obiteljskim odnosima, postizala su više školske uspjehe i više samopoštovanje od roditelja s nižim obrazovanjem. Što se tiče radnog statusa roditelja te stilova roditeljstva, t-test za nezavisne uzorke utvrđena je statistički značajna razlika između stilova

roditeljstva, odnosno demokratskog stila i radnog statusa oca ($p < 0,01$). Istraživanje je pokazalo da radni status oca utječe na njegov odgojni stil, odnosno ukoliko je stalno zaposlen, njegov stil roditeljstva je demokratski. Van Holland De Graf, de Roos i Bucx (2018) navode kako naobrazba očeva i majki bila je pozitivno povezana s podrškom autonomiji, ali negativno povezana s kažnjavanjem i nagrađivanjem te da za očeve i za majke, dob roditelja kao i dob djeteta bila je pozitivno povezana s podrškom za autonomiju, ali negativno povezana sa svim ostalim roditeljskim strategijama. Također, ističu da što je viša obrazovna razina roditelja, to je više djetetu osigurana autonomija, a manje je kažnjavano, prema Van Holland De Graf, de Roos i Bucx (2018). Također, Trifan i Stattin (2015) navode kako niže obrazovani roditelji se češće koriste autoritarnim roditeljskim strategijama. Shek (2007) je utvrdio da je kvaliteta roditeljstva i odnosa roditelj-dijete u siromašnim obiteljima općenito slabija nego što je to u obiteljima koje nisu siromašne te da utjecaj siromaštva se pokazao značajnim za kvalitetu roditeljstva oca i kvalitetu odnosa otac-dijete. Također, Čudina- Obradović i Obradović (1995) ističu da roditelji koji dolaze iz siromašnijih obitelji imaju smanjenu roditeljsku učinkovitost te ne pružaju djeci dovoljno sigurnosti i potpore, a djeca tada pokazuju društveno-emocionalnu neprilagođenost. Međutim, ovim istraživanjem nije utvrđena statistički značajna razlika između radnog statusa majke i stilova roditeljstva, što znači da radni status majke ne utječe na njezin stil roditeljstva. Livazović i Bojčić (2019) ističu kako profesionalno okruženje roditelja može podržati odgoj djece i posredno poboljšati razvoj fleksibilnim radnim rasporedom, plaćenim roditeljskim dopustom i roditeljskim dopustom kada djeca imaju zdravstvenih problema. Nadalje, nije utvrđena statistički značajna razlika između dobi roditelja i stilova roditeljstva.

Terzian, Andrews i Anderson (2011) tvrde da tijekom srednjeg djetinjstva i adolescencije programi jačanja obitelji koji roditelje podučavaju vještinama upravljanja obitelji smanjuju sukobe među vršnjacima, agresiju, delinkvenciju, pa čak i upotrebu supstanci. Primjeri takvih programa koji su strogo procijenjeni i za koje je utvrđeno da imaju pozitivni učinci na više rizičnih ponašanja uključuju „Strengthening Families Program for Parents and Children 10-142“ kao i „Functional Family Therapy“ (FFT), Brief Strategic Family Therapy (BSFT), i Multisystemic Therapy (MST), što je program za mlade s većim rizikom.

H3: Očekuje se da demokratski stil roditeljstva predstavlja zaštitni čimbenik za rizična ponašanja adolescenata

Rezultati ovog istraživanja pokazuju nisku korelaciju između rizičnih stilova ponašanja i autoritarnog stila roditeljstva ($r=0,29$, $p<0,01$), što potvrđuju i Lacković-Grgin, Opačić i Žitnik (1988) koji tvrde da adolescenti čiji roditelji iskazuju strogu kontrolu imaju problem u odnosu s drugima. Livazović i Jukić (2017) ističu kako adolescenti koji su doživjeli obiteljsko nasilje i živjeli u rizičnijem obiteljskom okruženju, uz veće odobrenje roditelja za njihovo rizično ponašanje, uključeni u rizičnije ponašanje te suprotno tome, adolescenti s više svakodnevnog sudjelovanja roditelja, koji su se osjećali blisko s roditeljima i imali kvalitetnu komunikaciju, manje su se bavili asocijalnim ponašanjem. Nadalje, između demokratskog stila roditeljstva i autoritarnog stila roditeljstva utvrđena je niska negativna korelacija ($r=-0,23$, $p<0,01$), odnosno, pokazalo se da demokratski stil roditeljstva jest zaštitni čimbenik rizičnog ponašanja adolescenata, što potvrđuju i Klarin i Đerin (2014) da je roditeljsko ponašanje u kojem prevladava manipulacija, omalovažavanje, držanje „predavanja“, kritiziranje, prijetnja u svrhu kontroliranja djetetova ponašanja i misli, odnosno autoritarni stil roditeljstva, prediktivno za internalizirane probleme u ponašanju kod mladih. Također, snažna pozitivna korelacija utvrđena je između autoritarnog stila roditeljstva i indiferentnog stila roditeljstva ($r=0,59$, $p<0,01$), što potvrđuju Barber, Olsen i Shage (1994) da niska razina roditeljske kontrole uz nisku emocionalnost povezana je s problemima u ponašanju i s delinkventnim, impulzivnim i agresivnim ponašanjem adolescenata. Također, Raboteg-Šarić i Brajša-Žganec (2000) su utvrdili da je slabiji roditeljski nadzor i manja podrška roditelja djeci povezani s učestalijim problematičnim ponašanjem u školi, devijantnim ponašanjem, pušenjem i uzimanjem alkohola.

Velki (2012) ističe kao na obiteljskoj razini, faktori rizika za tjelesno nasilje uključuju visoku razinu obiteljskog sukoba, loše upravljanje obitelji, autoritarni i popustljivi roditeljski stil, negativan odnos djeteta-roditelj, obiteljske norme povoljne za uporabu nasilja, nasilje među roditeljima, nisko socioekonomsko status, zlostavljanje ili zanemarivanje djece. Livazović i Vranješ (2012) navode kako emocionalno pozitivan odnos roditelja i djeteta i sigurna veza osnovni su zaštitni čimbenik u razvoju djeteta, a ostali zaštitni čimbenici za tjelesno nasilje na obiteljskoj razini uključuju niske tjelesne kazne, nisku među roditeljsku agresiju, autoritativno roditeljstvo,

velika upornost u disciplini, intenzivan supervizija, snažno uključivanje djeteta u obiteljske aktivnosti.

VI. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost stilova roditeljstva s rizičnim ponašanjima adolescenata. U radu su utvrđene statistički značajne razlike između permisivnog stila i spola, pri čemu mladići češće izjašnjavaju permisivni stil od djevojaka, no nisu utvrđene statistički značajne razlike u dobi ispitanika s obzirom na stil roditeljstva. Također, nema statistički značajne razlike u stilovima roditeljstva s obzirom na naobrazbu majke i oca. Što se tiče radnog statusa roditelja te

stilova roditeljstva, utvrđena je statistički značajna razlika između stilova roditeljstva, odnosno demokratskog stila i radnog statusa oca. Očevi iskazuju demokratski stil roditeljstva kada su u stalnom radnom odnosu, no nije utvrđena statistički značajna razlika između radnog statusa majke i stilova roditeljstva te dobi roditelja i stilova roditeljstva. Nadalje, u istraživanju nije utvrđena statistički značajna razlika između rizičnih ponašanja i sociodemografskih obilježja ispitanika. Korelacijska analiza pokazala je pozitivnu povezanost između rizičnih stilova ponašanja i autoritarnog stila roditeljstva. Nadalje, između demokratskog stila roditeljstva te autoritarnog stila, indiferentnog i permisivnog roditeljstva utvrđena je negativna povezanost. U istraživanju utvrđena je pozitivna povezanost između autoritarnog stila roditeljstva i indiferentnog stila roditeljstva te pozitivna povezanost utvrđena je između indiferentnog stila roditeljstva i permisivnog stila roditeljstva. Ovo istraživanje potvrdilo je koliki je utjecaj roditeljskih stilova na rizično ponašanje adolescenata. Obitelj je prva djetetova zajednica te djelovanje obitelji na dijete utječe na njegove vrijednosti i model ponašanja. Obiteljski odnosi se mijenjaju te tijekom adolescencije imaju značajan utjecaj na razvoj adolescenta. Obitelj može biti i zaštitni čimbenik, ali i rizični čimbenik za nastanak problema u ponašanju. Kako bi se shvatio odnos i utjecaj roditelja na razvoj adolescenata, mora se pogledati u njihove roditeljske stilove. Autoritarni stil roditeljstva koji ima obilježja visoke kontrole i emocionalnog odbacivanja dovodi do problema u ponašanju i rizičnog ponašanja, što je potvrđeno ovim istraživanjem. Međutim, demokratski stil, kojeg obilježuje emocionalno prihvaćanje i visoka kontrola, djeluje kao zaštitni čimbenik što se tiče rizičnog ponašanja adolescenata. Provedeno istraživanje i teorijska analiza trebali bi pedagoškoj praksi ukazati na važnost roditelja, odnosno njihovog stila roditeljstva na adolescente i njihovo rizično ponašanje, kako bi se moglo prevenirati rizična ponašanja te uvesti programe jačanja obitelji kojim će roditelje poučiti vještinama upravljanja obitelji kako bi se smanjili sukobi među vršnjacima, agresija, delinkvencija, odnosno rizična ponašanja adolescenta.

VII. POPIS LITERATURE

Ajduković, M. (2000). Ugroženi razvoj adolescenata u obitelji i zajednici. U: Juras, B. (ur.), *Položaj adolescenata u obitelji* (109-120). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Ministarstvo rada i socijalne skrbi.

Bašić, J., Ferić, M. (2004). Rizici u komunikaciji obitelji adolescenata. U: Juras, B. (ur.), *Položaj adolescenata u obitelji* (81-87). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Ministarstvo rada i socijalne skrbi.

Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj – emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Bouillet, D., Uzelac, U. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.

Cabrera, N., Fitzgerald, H., Bradley, R., Roggman, L. (2014). The ecology of father-child relationships: An expanded model. *Journal of Family Theory & Review*, 6, 336–354. Preuzeto s <https://www.researchgate.net/publication/269042148>

Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (1995) Utjecaj bračnog emocionalnog sklada roditelja na školski uspjeh i ponašanje djece. *Društvena istraživanja*, 4, 627-639.

Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2003) Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (1), 46-68.

Deković, M. i Raboteg-Šarić, Z. (1997). Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja*, 6 (4-5 (30-31)), 427-445. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/31606>

De Los Reyes, A., & Ohannessian, C. M. (2016). Introduction to the Special Issue: Discrepancies in Adolescent-Parent Perceptions of the Family and Adolescent Adjustment. *Journal of youth and adolescence*, 45(10), 1957–1972. Preuzeto s <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0533-z>

Demuth, S., Brown, S. L. (2004). Family Structure, Family Processes, and Adolescent Delinquency: The Significance of Parental Absence Versus Parental Gender. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 41(1), 58–81. Preuzeto s <https://doi.org/10.1177/0022427803256236>

Ferić, M. (2002). Obitelj kao čimbenik rizika i zaštite za razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38, (1), 13-24.

Grolnick, W. S., Beiswenger, K. L., Price, C. E. (2008) Stepping up without overstepping: Disentangling parenting dimensions and their implications for adolescent adjustment. U: M. Kerr, H. Stattin, R. C. M. E. Engels (ur.) *What can parents do? New insights into the role of parents in adolescent problem behaviour*, 213-237.

Gruden, Z. (2000): Rizični činitelji u obiteljskoj dinamici u adolescenata. U: Juras, B. (ur.), *Položaj adolescenata u obitelji* (77-80). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Ministarstvo rada i socijalne skrbi.

Hadjicharalambous, D., Demetriou, L. (2020). The Relationship Between Parents' Demographic Factors and Parenting Styles: Effects on Children's Psychological Adjustment. *Psychology Research*, 10(4), 125-139. Preuzeto s <https://www.researchgate.net/publication/342644164>

Haralambos, M., Holborn, M. (2002). *Sociologija : teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.

- Haviland, William (2004): *Kulturna antropologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Joussemet, M., Landry, R., Koestner, R. (2008). A self-determination theory perspective on parenting. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 49(3), 194-200. doi:10.1037/a0012754
- Jull, J. (2002). *Život u obitelji, najvažnije vrijednosti u zajedničkom životu i odgoju djece*. Zagreb: Pelago.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Klarin, M., Đerđa, V. (2014). Roditeljsko ponašanje i problemi u ponašanju kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (2), 243-262.
- Kratcoski, P., Kratcoski, L.D. (1990). *Juvenile Delinquency*. Pearson Prentice Hall.
- Krstić, Ž. (2014): Činitelji delinkventnog ponašanja. *Jarh*, 5(10), 323-348. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/134785>
- Koller-Trbović, N., Žižak, A., Bašić, J.(2001). Određenje, prevencija i tretman poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta*, 3, 319-340.
- Lacković-Grgin, K. (2010) Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 20 (4), 1063-1083.
- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z., Žutelija, S. (2001). Dobne i spolne razlike u samootkrivanju adolescenata različitim osobama. *Društvena istraživanja*, 10 (3 (53)), 341-363.
- Livazović, G. (2017). Role of family, peers and school in externalised adolescent risk behaviour. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 53, 186-203. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/193753>
- Livazović, G., Bojčić, K. (2019). Prevention of Physical Violence in Early Childhood and Adolescence: Risk and Protective Factors. U: Aydin, Recai ; Yildiz, Hakan (ur.). *International Mediterranean Social Sciences Congress Book (MECAS), Contemporary Issues in Social Sciences*, Sarajevo: Bandirma Onyedi Eylul University and Komsija, 115-124.
- Livazović, G., Jukić, R. (2017). Adolescent values and risk behaviour. *4th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts SGEM 2017: Conference Proceedings, Book 3, Science and Society - Education and Educational Research (3-10)*. Bulgaria: STEF92 Technology Ltd.
- Livazović, G. & Jukić, R. (2017). Family life quality and adolescent antisocial behaviour: The role of protective and risk factors in criminal aetiology. U: Antoinetti, A. (et al.). *4th International*

Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts SGEM 2017: Conference Proceedings, Book 3, Science and Society - Education and Educational Research. Preuzeto s doi:10.5993/sgemsocial2017/34.

Livazović, G. i Vuletić, I. (2018). Obitelj kao etiološki čimbenik kaznenih djela povezanih sa zlouporabom opojnih droga kod adolescentske populacije. *Policija i sigurnost*, 27, 271-290. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/206281>

Livazović, G. i Vranješ, A. (2012). Pedagoška prevencija nasilničkog ponašnja osnovnoškolaca. *Život i škola*, (27), 55-75. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/83162>

Maccoby, E.E. (1984). Middle childhood in the context of family. U W.A. Collins (ur.), *Development during middle childhood: The years from six to twelve*. Washington, DC: National Academy

Meščić-Blažević, Lj. (2007). Pedagoška prevencija poremećaja u ponašanju adolescenata. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (2), 301-306. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118308>

Mikšaj-Todorović, L., Ricijaš, N., Singer, M. (2006): Razlike u obiteljskim prilikama maloljetnih delinkvenata s obzirom na poremećenost odnosa u obitelji, U: Krapac, D. (et al.). *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13(2), 1035-1050. Zagreb: Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu.

Mikšaj-Todorović, L., Singer, M. (1993): *Delinkvencija mladih*. Zagreb: Globus.

Petani, R. (2007). Pojam obitelji i suvremeni smjerovi istraživanja obitelji. U: Previšić, V., Šoljan, N., Hrvatić, N. (ur.). *Pedagogija: prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*. Zagreb: HPD, 513-522.

Peterson, G.W., Rollins, B.C. (1987). Parent – child socialization. U M.B. Sussman, S.U. Steinmetz (ur.), *Handbook of Marriage and the Family*, 471-507. New York: Plenum.

Previšić, V. (2003). Obitelj kao odgojno-socijalna zajednica. U: Puljiz, V., Bouillet, D. (ur.), *Nacionalna obiteljska politika*, 191-204. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

Raboteg-Šarić, Z. & Brajša-Žganec, A. (2000) Roditeljski odgojni postupci i problematično ponašanje djece u ranoj adolescenciji. U: Bašić, J. & Janković, J. (ur.) *Roditeljski odgojni postupci i problematično ponašanje djece u ranoj adolescenciji*. Zagreb, Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u, 155-170.

Raboteg-Šarić, Z., Merkaš, M., Majić, M. (2011). Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski odgojni stil. *Napredak*, 152 (3-4), 373-388.

Reitz, E., Deković, M. & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behavior in early adolescence: Child behaviour as moderator and predictor. *Journal of Adolescence*, 29, 419-436.

Rosić, V. (1998). *Obiteljska pedagogija*. Rijeka: Filozofski fakultet.

Singer, M. (2008). *Kriminološke osobitosti maloljetničke delinkvencije: Tijek školovanja, poremećaji u ponašanju, obiteljske prilike*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Shek, D.T. (2007) Family life quality and emotional quality of life in Chinese adolescents with and without economic disadvantage. *Social Indicators Research*, 80, 393-410.

Van den Akker, A. L., Deković, M. & Prinzie, P. (2010). Transitioning to adolescence: How change in child personality and overreactive parenting predict adolescent adjustment problems. *Development and Psychopathology*, 22, 151-163.

Van Holland De Graaf, J., Hoogenboom, M., De Roos, S., & Bucx, F. (2018). Socio-demographic correlates of fathers' and mothers' parenting behaviors. *Journal of Child and Family Studies*, 27(7), 2315–2327. Preuzeto s <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1059-7>

Velki, T. (2012). Uloga nekih obiteljskih čimbenika u pojavi nasilja među djecom. *Psihologijske teme*, 21 (1), 29-60. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/81817>

Vyas, K., Bano, S. (2016). Child's Gender and Parenting Styles. *Delhi Psychiatry Journal*, 19, 289-293. Preuzeto s <https://www.researchgate.net/publication/311970977>

Tasić, D. (1994). Komunikacija između roditelja i djece i izražavanje poremećaja u ponašanju. *Kriminologija & socijalna integracija*, 2 (1), 59-76. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/93850>

Terzian, M., Andrews, K., Anderson, K. (2011). Preventing Multiple Risky Behaviors among Adolescents: Seven Strategies. *Child Trends*. Preuzeto s <https://www.researchgate.net/publication/265111039>

Trifan, T.A., Stattin, H. (2015). Are Adolescents' Mutually Hostile Interactions at Home Reproduced in Other Everyday Life Contexts?. *Journal of Youth and Adolescence*, 44, 598–615. Preuzeto s <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0204-x>

Zloković, J., Čekolj, N. (2018). *Osnajivanje obitelji za razvoj pozitivnih odnosa*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.

Yasmin, S. (2018). Gender differences between parenting styles on academic performance of students. *Science International*, 30(1), 59-62. Preuzeto s <https://www.researchgate.net/publication/332543372>

VIII. PRILOZI

Prilog broj 1. Anketni upitnik

ANKETNI UPITNIK

Poštovani učenici,

ovo istraživanje bavi se povezanošću stilova roditeljstva s problemima u ponašanju adolescenata. Molimo vas da na pitanja odgovarate iskreno i bez preskakanja. Ovaj anketni upitnik je anoniman i rezultati će biti korišteni samo u svrhu pisanja diplomskog rada. Unaprijed zahvaljujemo na suradnji!

1. Molimo da zaokruživanjem odgovoriš na postavljena pitanja.

1. Dob:	a) 14	b) 15	c) 16	d) 17	e)18	f) ____
2. Spol:	a) M	b) Ž	c) _____			
3. Naobrazba roditelja:	Otac					Majka
	a) NKV		(nezavršena osnovna škola)			a)
	b) KV		(osnovna škola)			b)
	c)SSS		(srednja škola)			c)
	d)VŠS		(viša škola)			d)
	e)VSS		(fakultet, magisterij, doktorat)			e)
4. Radni status roditelja:	Otac					Majka
	a)		(u stalnom je radnom odnosu)			a)
	b)		(zaposlen je, ali ne prima plaću)			b)
	c)		(povremeno je zaposlen)			c)
	d)		(nezaposlen je)			d)
	e)		(umirovljenik je)			e)
5.Dob roditelja/skrbnika:	a) 25-35		b) 35-45			
	c)45-55		d)55-65			
	e)65-75		f) 75 i više			

6. Struktura obitelji:	a) cjelovita b) jednoroditeljska c) skrbnik/posvojitelji/dom
7. Materijalni status:	a) nizak (1000-5000) b) srednji (6000-15 000) c) visok (15 000 i više)

II. STILOVI RODITELJSTVA

	1 nikad	2 rijetko	3 ponekad	4 često	5 uvijek
1. Moji roditelji redovito razgovaraju sa mnom o mojim problemima	1	2	3	4	5
2. Moji roditelji su strogi, viču na mene i pretjerano me nadziru	1	2	3	4	5
3. Roditelji ne provode sa mnom zajedničko vrijeme	1	2	3	4	5
4. Roditelji dozvoljavaju da radim što god hoću	1	2	3	4	5
5. Moji roditelji sa mnom provode vrijeme u zajedničkim aktivnostima	1	2	3	4	5
6. Moji roditelji mi ne pokazuju osjećaje i prvrženost	1	2	3	4	5
7. Roditelje nije briga gdje sam, s kim sam i što radim	1	2	3	4	5
8. U mojoj obitelji ne postoje jasna pravila	1	2	3	4	5

9.	Moji roditelji me ohrabruju i potiču na uspjeh	1	2	3	4	5
10.	Moji roditelji me kažnjavaju i omaložavaju kada učinim nešto pogriješno	1	2	3	4	5
11.	Članovi moje obitelji većinu vremena brinu svatko za sebe	1	2	3	4	5
12.	Roditelji nisu zainteresirani za moje vršnjake i prijatelje	1	2	3	4	5
13.	Moji roditelji postavljaju jasna pravila i očekivanja	1	2	3	4	5
14.	Moji roditelji ne uvažavaju moje stavove, prijedloge i odluke	1	2	3	4	5
15.	Ne osjećam se voljeno i privrženo roditeljima	1	2	3	4	5
16.	Mogu otići od kuće i vratiti se kad god želim	1	2	3	4	5
17.	Moji roditelji vode brigu o tome gdje sam, s kim sam i što radim	1	2	3	4	5
18.	Ne mogu razgovarati i raspravljati s roditeljima o bitnim i važnim odlukama	1	2	3	4	5
19.	Roditelji nisu zainteresirani za zajedničke aktivnosti sa mnom	1	2	3	4	5

20. Roditelji se uvijek slažu sa mnom	1	2	3	4	5
---------------------------------------	---	---	---	---	---

III. RIZIČNA PONAŠANJA

	1	2	3	4	5
	nikad	rijetko	ponekad	često	uvijek
1. Pušim cigare	1	2	3	4	5
2. Pijem alkohol i žestoka pića	1	2	3	4	5
3. Konzumiram lakše i teže droge	1	2	3	4	5
4. Nasilno rješavam sukobe	1	2	3	4	5
5. Uništavam tuđu imovinu	1	2	3	4	5
6. Mijenjam seksualne partnere	1	2	3	4	5
7. Imam seksualne odnose pod utjecajem opijata	1	2	3	4	5
8. Zlostavljam druge putem interneta	1	2	3	4	5
9. Povraćam hranu ili izbjegavam jesti	1	2	3	4	5
10. Namjerno se upuštam u rizična ponašanja (krađa, boravak na opasnim mjestima, objesna vožnja...)	1	2	3	4	5